

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

==== Izpitna pola 2 ====

Narodna zgodovina

Sobota, 27. avgust 2016 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.
Izpiti poli je priložena barvna priloga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec).

Izpiti pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogu je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte v **izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

M 1 6 2 5 1 1 1 2 0 2

Antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije

- V 3. stoletju pr. Kr. so se na ozemlje današnje Slovenije naselila keltska plemena, ki so tudi pri nas uveljavila latensko kulturo.

S prihodom Keltov se je v naših krajih postopoma razvilo denarno gospodarstvo, uveljavil se je drugačen način bojevanja, izboljšali pa so tudi obrtno dejavnost; napredovala je zlasti obdelava kovin in lesa na stružnicah ter izdelava lončenine na vretenu.

(Vir: Brodnik, V., in Babič, D., 2012: Zgodovina 1, Delovni zvezek za prvi letnik gimnazije, str. 80. DZS. Ljubljana)

- Na podlagi zgornjega besedila navedite dve novosti, ki sta se na tleh današnje Slovenije začeli uveljavljati s prihodom Keltov.
- Katero keltsko pleme, znano po svoji obdelavi železa, je doseglo največji razcvet med vsemi keltskimi plemenimi?

(2 točki)

- Z večanjem rimskega imperija je za Rimljane postajalo vedno pomembnejše obvladati tudi današnji slovenski prostor. Pri reševanju si pomagajte s spodnjim besedilom.

Ptuj je imel zaradi izredne lege ob Dravi in »jantarjeve ceste«, ki je bila speljana skozenj, vseskozi pomembno trgovsko in strateško vlogo. Keltska poselitev pa je pustila močne sledove tudi v rimskem času. Ti so vidni v oblikah nekaterih keramičnih in kovinskih izdelkov. /.../ Še naprej so tudi negovali kult raznih keltskih božanstev, med njimi naj omenim le bogove vina Libera in Libero ter božanske dojnice, Nutrices Augustae. Rimljani pa so od njih prevzeli tudi razne geografske pojme, kot ime reke Drave (Dravus) in ime kraja Ptuj (Poetovio).

(Vir: Tomanič Jevremov, M., 1992: Podoba Ptuja v prazgodovinskih obdobjih. Kronika, št. 3, str. 159–160.)

- Pojasnite, zakaj so Rimljani želeli obvladovati današnje slovensko ozemlje.
- Kateri predrimski vplivi so se ohranili po prvi romanizaciji na Slovenskem?

(2 točki)

3. Za lažje nadzorovanje ozemlja so Rimljani začeli ustanavljati mesta.

Povežite pojme v desnem stolpcu z imeni naselij v levem tako, da na prazno črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Neviodunum	M municipij
_____ Poetovio	M municipij
_____ Emona	K kolonija
_____ Celeia	K kolonija

(2 točki)

4. Strateška pomembnost slovenskega ozemlja na vojaškem področju se je kazala tudi v vzpostavitvi obrambnega in zapornega sistema.

Zato so Rimljani zgradili obrambno cono s središčem med Akvilejo in Celejo. /.../ Tako so zgradili mogočen obrambni sistem z več linijami zapornih zidov, stolpov in utrdb, ki je dvesto let varoval prostor v črti od Kvarnerskega zaliva, čez Slovenijo do avstrijske Koroške. Deloval je kot notranji nadzorni mehanizem za varovanje izpostavljenih naravnih dostopov v Italijo.

(Vir: Brodnik, V., in Babič, D., 2012: Zgodovina 1, Delovni zvezek za prvi letnik gimnazije, str. 89. DZS. Ljubljana)

- 4.1. Glede na zgornje besedilo navedite, od kod do kod se je raztezal ta obrambni sistem.
- 4.2. Pojasnite vzroke za gradnjo tega obrambnega sistema.
- 4.3. S kakšnimi nalogami so bili obremenjeni vojaki v času, ko ni bilo vojn?

(3 točke)

5. Rimljani so kaj hitro spoznali strateško vrednost nekaterih naselij na Slovenskem in tako so tudi pri nas pomembne postojanke. Dve taki sta Emona in Poetovio.

Ustanovljena je bila v 1. stoletju z odlokom cesarja Tiberija kot taborišče XV. legije Apollinaris. Gradili so jo po vzoru rimskih vojaških taborišč. /.../ Tabor velikosti 523 x 435 metrov so obzidali z dva do štiri metre debelim in šest do osem metrov visokim obzidjem.

(Vir: Kladnik, D., 2009: Ljubljana z nostalгијо, str. 15–16. Cankarjeva založba. Ljubljana)

Prelomnica v življenju mesta je nastala z odhodom legije XIII. Gemine na bojni pohod s cesarjem Trajanom proti Dačanom. /.../ V 2. stol. je mesto doživeloval velik napredok. Poleg obrtnega centra, ki je deloval na vzhodu mesta še iz časa 1. stol. in se je sedaj še povečal.

(Vir: Zakladi, pričevanja Ptuja in Ormoža, str. 14, 16. Cankarjev dom. Ljubljana, 1987)

Obkrožite črko pred izbranim mestom.

A EMONA

B POETOVIO

S pomočjo zgornjih besedil odgovorite na vprašanja.

- 5.1. V katerem stoletju in pod katerim cesarjem je dobila naselbina status mesta?
- 5.2. Kaj je pomembno vplivalo na nastanek naselbine?
- 5.3. S pomočjo slike 1 v barvni prilogi navedite, v katero smer je moral potovati popotnik iz izbranega mesta, če je želel priti v rimske naselje na območju današnjega Celja.
- 5.4. Kateri ostanki nas še danes spominjajo na rimske obdobje v mestu?

(4 točke)

6. Slovensko ozemlje v času Rimljani je bilo precej gosto posejano s cestnim omrežjem. Pri reševanju si pomagajte s sliko 1 v barvni prilogi.
 - 6.1. Navedite štiri mesta, skozi katera je potekala cesta Aquileia–Poetovio.
 - 6.2. Katere vrste cest so sestavljale rimske cestne omrežje?
 - 6.3. Pojasnite razloge, zakaj so Rimljani gradili in vzdrževali gosto cestno omrežje.

(3 točke)

7. Pod Rimljani se je izredno razvijalo tudi gospodarstvo še zlasti ene gospodarske panoge. Med navedenimi novostmi v kmetijstvu obkrožite tisto, ki so jo na naša tla prinesli Rimljani.
A vinogradništvo
B motično poljedelstvo
C koruza

(1 točka)

8. Ob kmetijstvu so se razvijale tudi druge gospodarske dejavnosti, o čemer pričajo številna arheološka izkopavanja.

O številnih opekarskih mojstrih nam pričajo žigi z napisimi. Nekateri so nam znani le po kraticah (...). Še raznovrstnejši so žigi izdelovalcev keramike. Lončarji so poleg keramike najrazličnejših oblik izdelovali še finejšo posodo, okrašeno z reliefnimi okrasi.

(Vir: Vogrin, M., 1992: Fragment Teodozijevega kodeksa v minoritski knjižnici na Ptaju. Kronika, št. 3, str. 165.)

- 8.1. S pomočjo zgornjega besedila navedite tri izmed najbolj razvitih obrtnih dejavnosti.
- 8.2. Katera gospodarska dejavnost je omogočila vključitev slovenskega ozemlja v širši rimske antični prostor?

(2 točki)

M 1 6 2 5 1 1 1 2 0 7

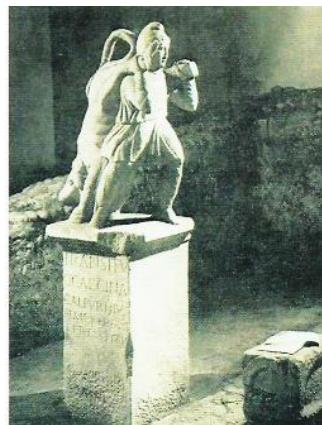
7/20

V sivo polje ne pišite.

9. Za to obdobje je značilna tudi zelo peстра duhovna kultura s sobivanjem različnih božanstev.

Na podlagi slike 1 navedite verovanje, ki je doseglo svoj vrhunec v 2. stoletju in se je širilo predvsem med vojaki.

(1 točka)

Slika 1

(Vir: Brodnik, V., 2001: Zgodovina 1, str. 202. DZS. Ljubljana)

10. Spopadi med zahodnim in vzhodnim delom imperija ter vdori številnih ljudstev v 4. in 5. stoletju so vplivali na naselbinsko sestavo prebivalstva.

- 10.1. Navedite predele oziroma kraje, v katere se je staroselsko prebivalstvo umaknilo zaradi vdora tujih ljudstev.
- 10.2. S pomočjo slike 2 navedite, katera ustanova se je ohranila po propadu rimske oblasti.

(2 točki)

Slika 2: Ostanki prezbiterija

(Vir: GEA, str. 25. Mladinska knjiga. Ljubljana, oktober 2012)

Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci

11. V zgodnjem srednjem veku so se na območje Vzhodnih Alp priselili Slovani, ki so v poznejših obdobjih izoblikovali lastno politično tvorbo. Pri reševanju si pomagajte s sliko 2 v barvni prilogi
 - 11.1. Kako se je imenovala politična tvorba Valukovih Slovenov na območju Vzhodnih Alp?
 - 11.2. Pod nadoblast katere države sta prišli obe slovanski politični tvorbi v Vzhodnih Alpah do 9. stoletja?
 - 11.3. Kaj nam pove podatek, da je bil Valuk knez kneževine alpskih Slovenov?

(3 točke)

12. Z izgubo avtonomije Slovenov v Vzhodnih Alpah je prišlo do sprememb tudi na verskem področju, uveljavljati se je začela nova vera.

Po Borutovi smrti so Bavarci na frankovski ukaz in na prošnjo istih Slovenov poslali Gorazda, ki je že postal kristjan, nazaj; /.../ Ko je že preteklo nekaj časa, je omenjeni karantanski knez prosil škoфа Virgila, naj obišče njegove rojake, da bi jih čvrsto potrdil v veri. Virgil tedaj tega ni mogel storiti, zato je namesto sebe poslal svojega škoфа, po imenu Modesta, da bi učil to ljudstvo, z njim pa duhovnike Wattona, Reginbertha, Gozharija in Latina ter diakona Ekharda z drugimi kleriki.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 75. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

- 12.1. Kateri škof je vodil proces pokristjanjevanja v Karantaniji?
- 12.2. Glede na sliko 2 v barvni prilogi pojasnite, iz katerega središča se je širila nova vera med Karantanci in iz katerega med Karniolci.
- 12.3. Navedite dve značilnosti, zaradi katerih je bila irska metoda pokristjanjevanja med Slovani dobro sprejeta.

(3 točke)

13. V 10. stoletju je večji del tedanjega slovenskega ozemlja prišel v okvir države, ki je obstajala vse do 19. stoletja.
- 13.1. Navedite ime te države.
- 13.2. S kakšnim namenom so bile ustanovljene mejne krajine (marke)?

(2 točki)

14. Z ureditvijo notranje- in zunanjepolitičnih razmer so se začela vzpostavljati zemljiska posestva. Nastanje zemljiskih gospostev je spremjal proces kolonizacije.

Na črto napišite ustrezno fazo kolonizacije, o kateri govori spodnje besedilo:
1. faza, 2. faza, 3. faza, 4. faza.

Priseljevanje Slovanov v Vzhodne Alpe, na predalpsko območje in na zgornji Jadran. Najobsežnejše je bilo v 6. st. in se je končalo v začetku 9. st.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 75. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

Večanje števila prebivalstva in pomanjkanje obdelovalne zemlje v nižinah sta od 13. do 15. stoletja vplivala na to, da so se ljudje naseljevali v višjih, hribovitih in z gozdom pokritih krajinah. To poseljevanje se imenuje tudi višinska kolonizacija.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 87. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

Po 1500 se je podeželska kolonizacija povečevala zaradi novih oblik gospodarstva (zgodnjekapitalistični obrati, fužine, rudarstvo), vendar v obliki polagrarnega ali neagrarnega prebivalstva (v dolinah obeh Sor je bilo kajžarjev in gostačev do 1630 za 100 % več).

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 87. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

Najpomembnejše obdobje čiste agrarne kolonizacije je obdobje od 9. do 11. st., ko so prekrila slovensko ozemlje zemljiska gospostva z novo organizacijo vasi v oblikah kmetij in z načrtno kolonizacijo pod vodstvom zemljiskih gospostev.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 87. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

(2 točki)

15. Območje današnje Slovenije je od srednjega veka živelo v zgodovinskih deželah, izjema sta bili današnja slovenska Istra in Prekmurje, kjer dežel ne srečujemo. Pri reševanju si pomagajte s sliko 3 v barvni prilogi.

15.1. Navedite vse štiri zgodovinske dežele, v katerih je ob koncu srednjega veka živela večina slovenskega prebivalstva.

15.2. Razložite, zakaj je prebivalstvo v tem času imelo deželno zavest.

(2 točki)

16. Ena izmed dveh rodbin, ki sta v 14. in 15. stoletju dosegali pomembne politične uspehe in se poskušali uveljaviti kot pomembna dinastija, so bili Celjski grofje. Pri reševanju si pomagajte s sliko 4 v barvni prilogi.

16.1. Navedite, s katerimi pomembnimi evropskimi rodbinami so se poročno povezovali Celjski grofje.

16.2. Na kakšne načine so Celjski grofje širili svoje posesti in vpliv?

16.3. Razložite, zakaj je med Celjskimi grofi in Habsburžani izbruhnila vojna.

(3 točke)

17. Srednjeveška mesta so bila nekakšne državice v malem. Na Slovenskem so bila ta mesta dvojega izvora: mesta v notranjosti in obalna (primorska) mesta.

Mesta so tu nastajala v obdobju zrelega fevdalizma pod okriljem gradu, kjer je živel zemljiški gospod, na katerega območju je nastalo mesto. Ta gospod je mestu podelil mestni privilegij, s čimer si je v odnosu do mesta pridobil vlogo mestnega gospoda. Podeljena pravica je mestni okoliš in njegovo prebivalstvo izvzela iz pravil, ki so veljala za podeželje /.../

Srednjeveška mesta v primorju so nastala na antičnih in zgodnjesrednjeveških osnovah, svoj gospodarski in družbeni značaj pa so spremenjala postopoma. Ta mesta se niso razvila pod varuštvom zemljiških gospodov, saj so bile njihove korenine starejše od fevdalne ureditve. Stopnjo avtonomije teh mest slikajo posebni akti, ki jih je mesto sprejelo samo – mestni statuti.

(Vir: Mihelič, D., 1995: Prispevek k poznovanju življenja v srednjeveških mestih. Zgodovina v šoli, št. 2, str. 19)

Obkrožite črko pred izbranim mestom.

A MESTA V NOTRANJOSTI

B OBALNA MESTA

S pomočjo zgornjega besedila in slike 5 v barvni prilogi v obliki krajskega razmišljanja opišite mesta. Pri zapisu upoštevajte: čas nastanka mest; s katerim dokumentom so bile opredeljene mestne pravice; gospodarske panoge, s katerimi so se ukvarjali meščani; kako je obseg mesta vplival na gospodarstvo in odnos do Judov v teh mestih.

(5 točk)

18. Pomembno vlogo pri razvijanju kulturnega življenja so imeli samostani, v katerih so delovali različni meniški redovi.

18.1. Navedite dva meniška redova, ki sta delovala na Slovenskem v srednjem veku.

18.2. S katerimi dejavnostmi so srednjeveški samostani prispevali h kulturnemu razvoju?

(2 točki)

19. Od 15. stoletja so slovenske dežele začeli ogrožati turški vpadi. Pri reševanju si pomagajte s spodnjim besedilom.

Nešteta gospodstva so bila požgana, naraslo je število opustelih kmetij, npr. v ptujskem gospodstvu kar 30 %, v ormoškem 45 %, v postojnskem 38 %, v gospodstvu Gradec v Beli krajini pa je bilo v začetku 16. stoletja kar 60 % zapuščenih kmetij. Opustelost je bila kasneje vzrok novi kolonizaciji. Turški roparski oddelki so prihajali redno, po večkrat na leto, manjše skupine pa skorajda mesečno. Cilj je bil nagrabiti čimveč plena in ujetnikov.

(Vir: Simoniti, V., 1990: Turki so v deželi že, str. 81–89. Mohorjeva družba. Celje)

19.1. Navedite posledice turških vpadov na demografsko podobo ozemlja.

19.2. Kateri sloj prebivalstva je bil najbolj na udaru turških vpadov?

19.3. Kako je oblast še dodatno obremenila ta sloj prebivalstva po vpadih?

(3 točke)

20. Pojasnite spodaj navedena pojma, ki sta povezana z obrambo pred turškimi vpadi.

(2 točki)

TABOR

VOJNA KRAJINA

21. Kmečki upori so bili povezava različnih elementov, ki so povzročali nezadovoljstvo pri kmetih. Eden izmed njih je bil slovensko-hrvaški kmečki upor. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.
- 21.1. Navedite, v katerih letih je potekal slovensko-hrvaški upor.
- 21.2. Navedite, kateri dve s Slovenci naseljeni deželi je zajel slovensko-hrvaški kmečki upor.
- 21.3. Pojasnite, v čem se ta upor razlikuje od drugih kmečkih uporov na Slovenskem.

(3 točke)

22. Globok pečat v slovenski zgodovini je pustila reformacija, ki je posegla na številna področja družbenega življenja takratnega prebivalstva.

Povežite slovenske protestantske pisce, navedene v desnem stolpcu, z njihovim delom, tako da na prazno črto v levem stolpcu vpišete ustrezeno črko iz desnega stolpca.

_____ Postila slovenska	_____ Cerkovna ordninga	_____ prva slovница slovenskega jezika	_____ prevod celotne Biblije v slovenski jezik

A Primož Trubar	B Sebastijan Krelj	C Jurij Dalmatin	D Adam Bohorič

(2 točki)

23. Avstrijsko državno vodstvo se je v boju proti protestantizmu močno oprlo na cerkvene voditelje.

Pojasnite vlogo škofa Tomaža Hrena v protireformaciji.

(1 točka)

Slika 3

(Vir: <http://nadskofija.ljubljana.si/nadskofija/vodstvo/skopje-od-nekdaj-do-danes/hren/>. Pridobljeno: 5. 1. 2015.)

24. V želji utrditi svojo državo sta Marija Terezija in Jožef II. izvedla številne reforme. Eno izmed reformiranih področij je bilo tudi davčno, na katerem so uvedli nova načela obdavčitve.

Leta 1754 so v okviru davčne rektifikacije izvedli prvo splošno štetje prebivalstva in popisali zemljiško posest na temelju popisnega sistema urbarskih zemljiških enot. Posest so strogo ločili na dominikalno in rustikalno zemljo. [...] Popis, izmera in ocena napovedi zemljišč je bila opravljena glede na dane možnosti dokaj natančno in sistematično.

(Vir: Kačičnik Gabrič, A., 2000: Kataster na Slovenskem, Zgodovina v šoli, št. 1, str. 35–36.)

- 24.1. S pomočjo zgornjega besedila navedite, kako se imenujejo evidence zemljiške posesti, ki so bile osnova za določitev davkov.
- 24.2. Pojasnite, zakaj na temelju tovrstnih reform oba vladarja uvrščamo med razsvetljene absolutiste.

(2 točki)

25. Navedenim dogodkom dodajte ustrezno letnico: 394, 811, 1456, 1408, 1515 ali 1713.

- Karel Veliki določi mejo med salzburško in oglejsko nadškofijo.
- konec dinastije Celjskih grofov
- vseslovenski kmečki upor
- začetek turških vpadov na slovensko ozemlje
- pragmatična sankcija
- bitka pri Frigidu

(3 točke)

15/20

V sivo polje ne pišite.

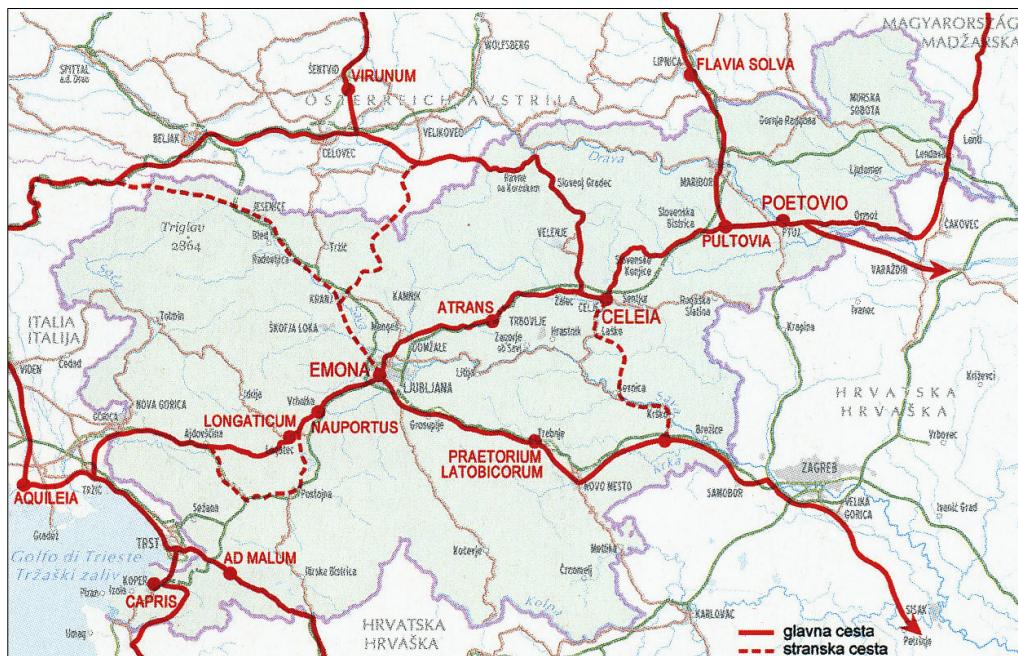
Prazna stran

V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

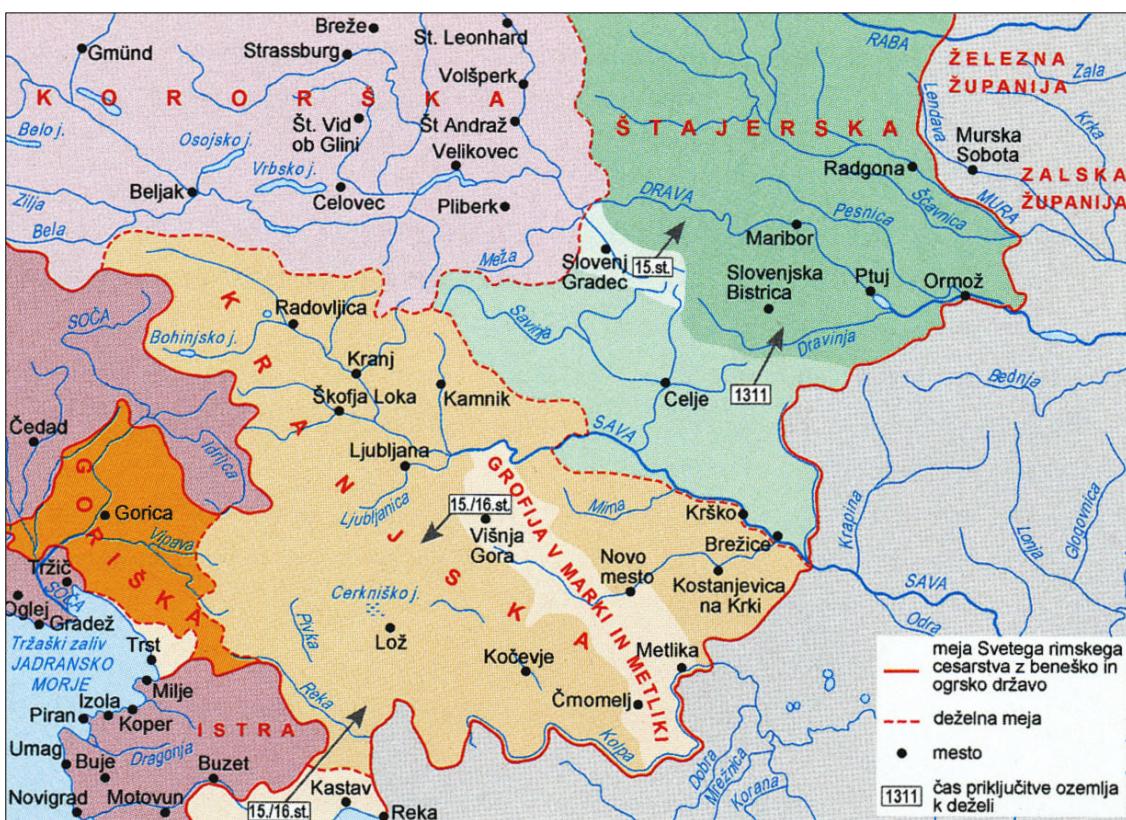

Slika 1: Cestno omrežje in obrambne postojanke na sedanjem slovenskem ozemlju v rimski dobi
(Vir: Brodnik, V., 2009: Zgodovina 1, str. 160. DZS. Ljubljana)

Slika 2: Frankovsko osvajanje ozemlja alpskih Slovanov

(Vir: Mlacovič, D., in Urankar, N., 2010: Zgodovina 2, str. 137. DZS. Ljubljana)

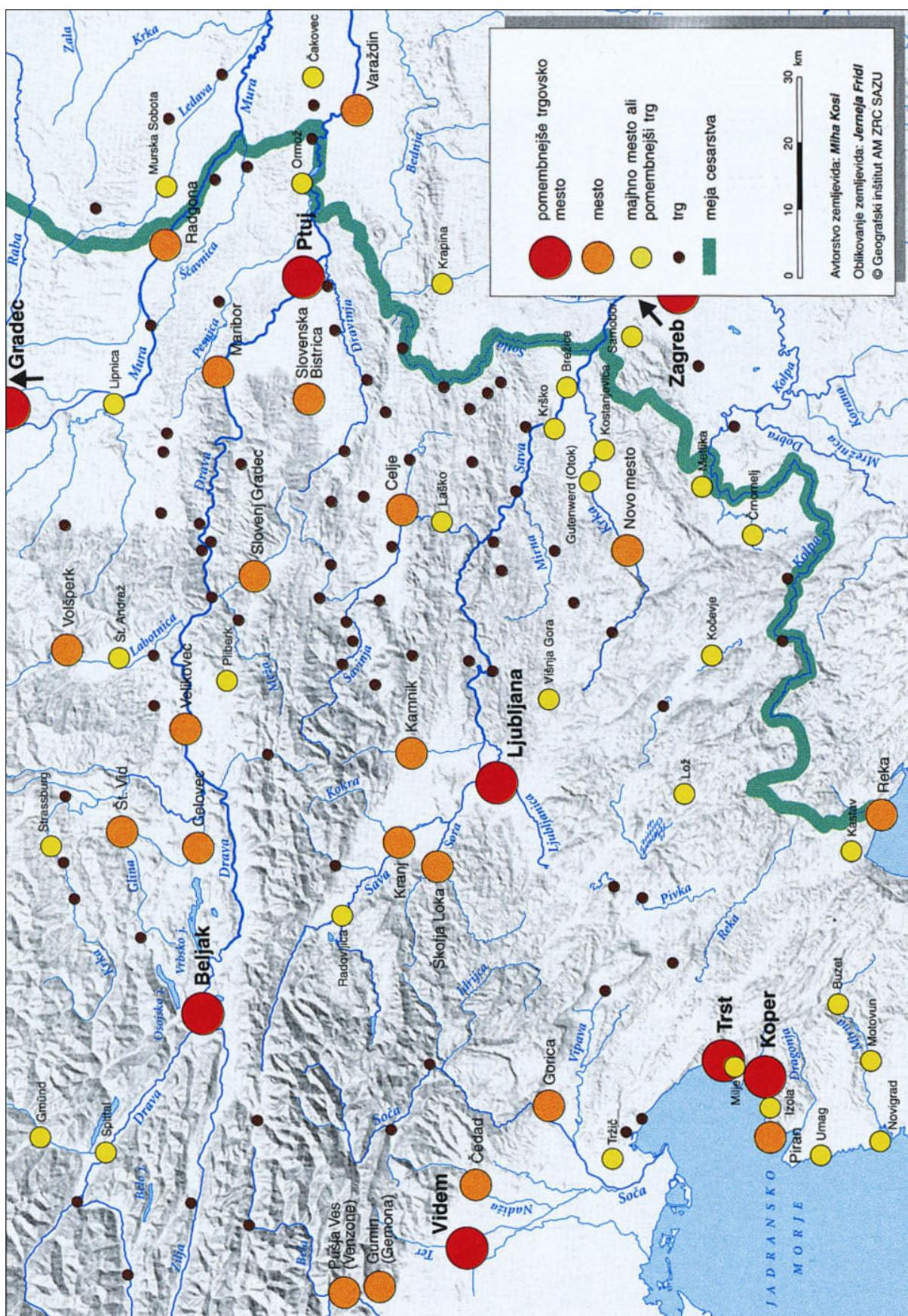
Slika 3: Oblikovanje slovenskih dežel v poznjem srednjem veku

(Vir: Mlacovič, D., in Urankar, N., 2010: Zgodovina 2, str. 149. DZS. Ljubljana)

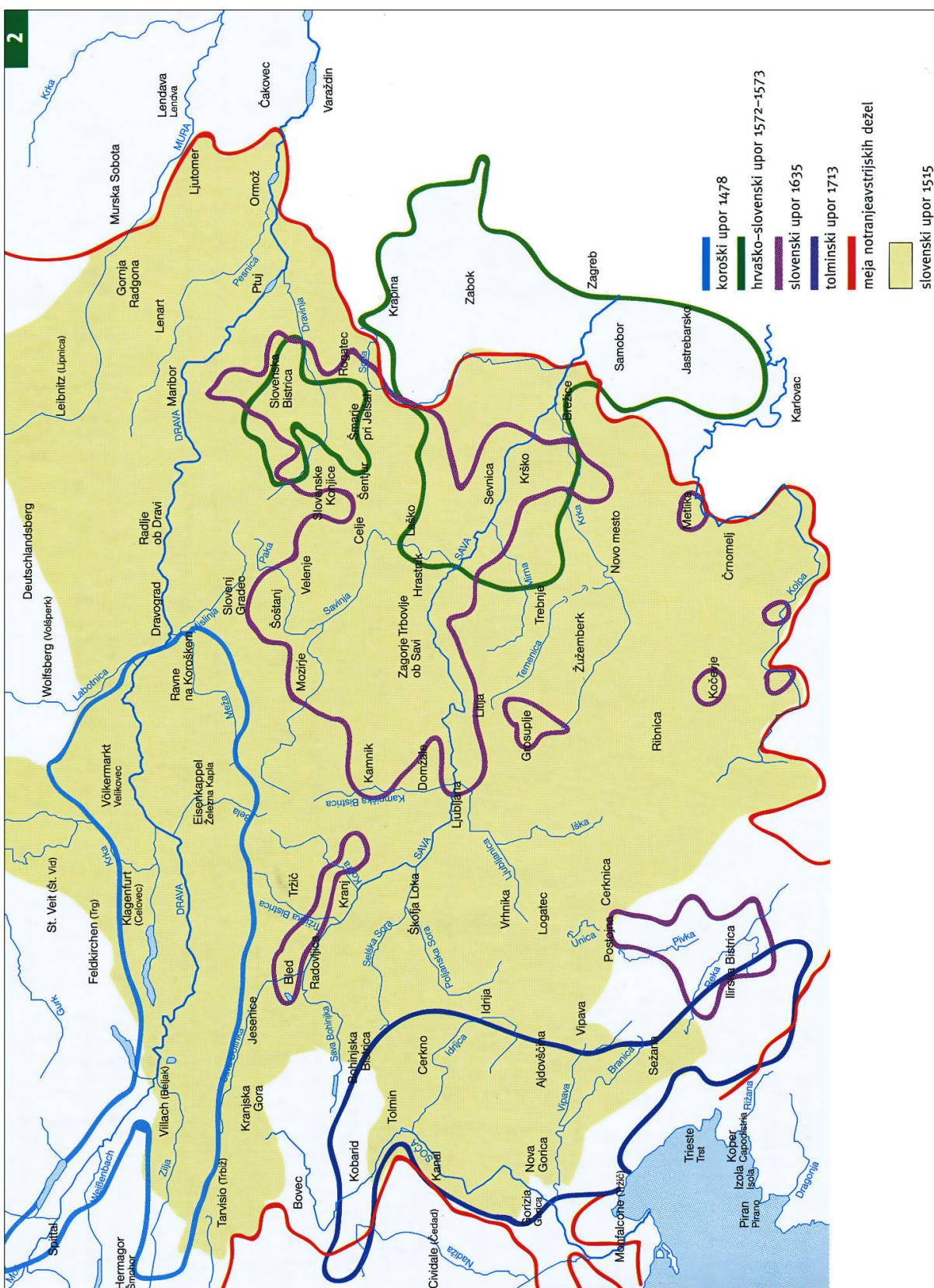
Slika 4: Poročne povezave grofov Celjskih od začetka 14. stoletja do 1456

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 90. Nova revija. Ljubljana, 2011)

Slika 5: Mesta in trgi v 15. stoletju

(Vir: Hozjan, A., in Potočnik, D., 2000: Zgodovina 2, str. 113. DZS. Ljubljana)

Slika 6: Območja kmečkih uporov na Slovenskem 1478–1713

(Vir: Zgodovinski atlas, str. 103. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2009)